

Kulturen i Dalarna – En enhet av mångfald

Övergripande strategi, del 1

Förutsättningar för ett rikt kulturliv, del 2

Dalarnas regionala kulturplan 2013–2015

Kulturell mångfald utan gränser

I föreliggande kulturplan, *Kulturen i Dalarna – En enhet av mångfald* är en av visionerna; "I Dalarna finns kulturen tillgänglig och möjlig för alla och här blomstrar kreativitet och kulturell mångfald utan gränser."

Denna centrala del av vår politiska vision pekar på det gemensamma demokratiska ansvaret att göra många människor delaktiga, att stimulera och bejaka enskilda initiativ och att inse betydelsen av nya kulturella influenser från andra kulturer och andra länder.

Syftet med *Dalarnas regionala kulturplan 2013-2015* är såväl att införliva *Den nya statliga samverkansmodellen* som att för länet få ett nytt politiskt styrdokument för det kulturella utvecklingsarbetet. Kulturplanen kommer också att utgöra ett underdokument till Dalastrategin, den övergripande utvecklingsstrategi för Dalarna som kommer att behandlas under 2013.

Kulturplanen visar på den viktiga regionala roll som Landstinget Dalarna har för att möjliggöra kulturell utveckling oavsett social tillhörighet och oavsett var du bor i länet. Tillsammans med Dalarnas kommuner och i samverkan med organisationer och enskilda utövare har vi det samhälleliga och demokratiska ansvaret att göra detta möjligt.

Låt oss avslutningsvis lyfta fram några viktiga mål och strategiska ledord i planen.

Kultur på barns och ungas villkor pekar på nödvändigheten av att utveckla barn- och ungdomsperspektivet i den regionala kulturen.

Planen ska utgå från kulturens egenvärde är en viktig självklar grundsats i tider när allt fler kulturella yttringar kommersialiseras.

Planen ska bidra till ett kulturliv som är jämställt är ett annat viktigt ledord som kommer att kräva målmedvetna insatser för att bli verklighet.

Olika kulturer ska skapa positiv utveckling för gemenskap, tolerans och öppenhet. Förutom det självklart mänskliga i detta budskap är det också vår uppfattning att det månkulturella Dalarna kommer att vara en framgångsfaktor för länets utveckling.

Falun 2012-09-09

Inga-Lill Persson
Landstingsstyrelsens ordförande

Ann-Catrin Lofvars
Kultur- och Bildningsnämndens ordförande

Innehåll

<i>Del 1</i>	<i>sidan</i>
<i>Förord</i>	2
<i>Kulturen i Dalarna – En enhet av mångfald</i>	4
<i>Varför en kulturplan?</i>	5
<i>Vision och mål</i>	7
<i>Prioriterade utvecklingsinsatser</i>	9
<i>Fördelning av de statliga verksamhetsmedlen</i>	11
<i>Uppdrag till kulturverksamheter med statligt bidrag</i>	12

Kulturen i Dalarna – En enhet av mångfalder

Dalarna är en enhet av mångfalder. Tusenårig timmerhuskultur med bondesamhällets blommande folkkonst möter seklers slaggstensverk i Sveriges först industrialiserade landskap. Moderna städer, industrier och turistläggningar bärs fram av rika naturresurser i vackra, vidsträckta och variationsrika landskap. Djärva kulturscener som Dalhalla – en utomhusarena för musik och evenemang i världsklass, Peace & Love – Sveriges största musikfestival och Avesta Art lyckas förena det moderna med det genuina i en fantastisk industrimiljö och förverkliga publikens drömmar att få möta världsartister. I mer än tusen lokala föreningar runt om i hela Dalarna är människor ideellt engagerade för idéer och verksamheter som de tror på.

En enhet av mångfalder* är både en utmanande samtidsbeskrivning och en önskad framtidsbild. Olika bygders kulturella särdrag grundlägger öppenhet och förståelse också för de kulturella uttryck som nya invånare för med sig från andra länder.

Kulturlivet i Dalarna rymmer både amatörers skapande och professionellt buret, konstnärlig kultur. I det till synes enkla – i körsång eller rollspel, i studiecirkel, i hantverk eller rockmusik, i mötet på biblioteket – sker ofta det stora. I skapandet stärks självkänslan och omvärldskunskapen. Vid presentationen utvecklas uttrycksförmågan. I människornas möten föds samtal. I mötet med konstnärliga gestaltningar – teater, musik, bildkonst, dans, film, litteratur och kulturhistoriska utställningar – lyfts tanken, perspektiven vidgas. Konsten berör – roar och oroar.

Kulturen är nödvändig för människans växande och för en fungerande demokrati. Ett levande lokalt kulturliv i alla delar av Dalarna är därför den nerv som lockar fram människors delaktighet och platsens själ.

* "Dalarna är mer än våra andra landskap en enhet av mångfalder" så skrev nobelpristagaren Erik Axel Karlfeldt i STF:s årsskrift 1926.

Varför en kulturplan?

Kulturplanen ska visa hur den regionala kulturverksamheten i Dalarna ska utvecklas och främjas.

Det finns flera syften med planen. Ett är att införliva Den nya samverkansmodellen som är beslutad av regeringen enligt förordning (2010:2012). Planen ska vara ett instrument för planering och tjäna som underlag i dialogen med staten om de regionala kulturmedlen. Med den nya samverkansmodellen ska landsting och regioner avgöra vilka verksamheter som ska få statligt stöd. Ett annat är att planen ska ersätta styrdokumentet "Landstinget och kulturen Vision och mål 2005–2012".

Planen ska utgå från kulturens egenvärde men även de möjligheter till utveckling som finns tillsammans med andra politikområden som hälsa och regional utveckling där kopplingen till näringsliv och besöksnäringen finns.

Centralt i planen är att utveckla dialogerna med Dalarnas kommuner, de professionella kulturskaparna, föreningsliv, folkbildning och andra aktörer som gör att Dalarna har ett rikt kulturliv. Ett omfattande dialogarbete har förts i arbetet med att ta fram planen.

Angelägna utvecklingsområden

I arbetet med att ta fram kulturplanen har några områden lyfts fram som särskilt angelägna. Dessa är:

- *Samverkan med det fria kulturlivet, med folkbildningen, mellan statlig-regional-kommunal nivå, mellan professionella och amatörer och mellan konstgenrer.*
- *Utveckling av kulturarvet*
- *Kulturella mötesplatser*
- *Nyskapande kultur*
- *Barn och ungas rätt till kultur*
- *Kulturens koppling till besöksnäring och näringsliv*
- *Tillgänglighet, jämställdhet och integration*
- *Behovet av fria kulturmedel*

Dessa områden ligger till grund för den här planen och för det fortsatta arbetet under planperioden.

Planen ska vara framåtsyftande, den ska visa de ambitioner som finns inom kulturområdet i Dalarna där landstinget samverkar med aktörer i Dalarna. Planen ska visa de större strukturella ambitioner som finns på den kommunala och regionala nivån. Vissa är långt gångna och andra är ännu i sin linda.

Utformning av planen

Del ett omfattas av de politiska besluten i Landstingets Kultur- och bildningsnämnd och fullmäktige.

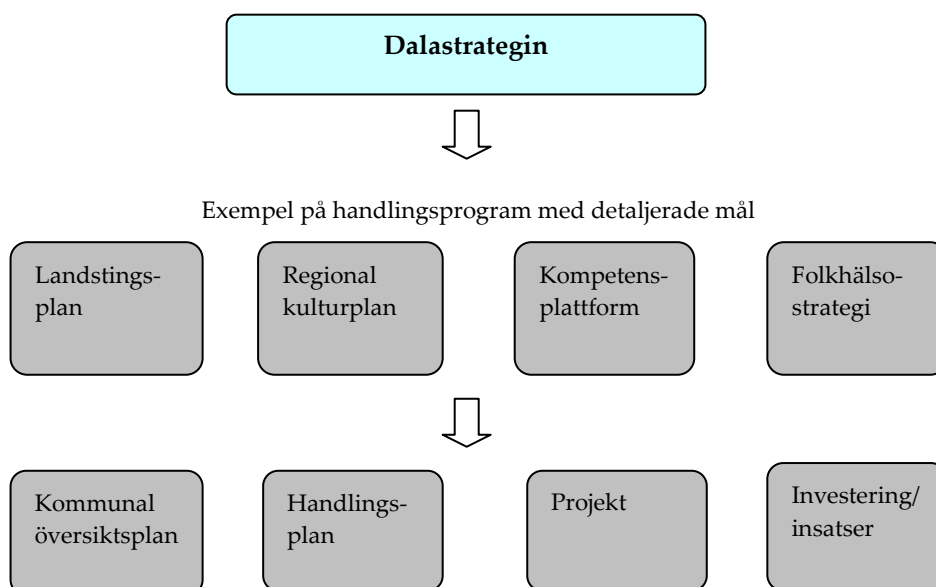
Del två beskriver de förutsättningar som finns i Dalarna för att skapa ett rikt kulturliv och utgör underlag för de politiska besluten i del ett.

Politisk styrgrupp

I den politiska styrgruppen för framtagandet av planen har Ann-Catrin Lofvars (mp), Gunnar Barke (s), Suzanne Lazar (s), Karin Perers (c) och Petra Sundell (m) från Kultur- och bildningsnämnden, Anders Ahlgren (c) och Abbe Ronsten (s) från Region Dalarna samt Inga-Britt Kronnäs (s) och Sten G Johansson (v) från stiftelsestyrelserna för Dalarnas museum, Dalateatern och Musik i Dalarna ingått. Malin Lagergren, kultur- och bildningschef, och Anette Stengård, kulturstrateg, har lett arbetet med planen.

Dalarnas kulturplan i det regionala utvecklingsarbetet

Kulturplanen kommer att vara ett underdokument till Dalarnas utvecklingsstrategi, Dalastrategin, som övergripande ska peka ut inriktningar och långsiktiga mål för Dalarna. Med detaljerade mål och insatser visar Dalarnas regionala kulturplan hur kulturområdet ska utvecklas i Dalarna. Dalastrategin beräknas kunna antas i början av juni 2013.

Vision och mål

Vision

Kulturen i Dalarna lyfter Sverige.

Dalarnas kraft som ledande kulturbärare ligger i ett öppet sinne för nya influenser, som kan stärka, utveckla och förnya kulturarvet.

I Dalarna har barn och unga inflytande över kulturen. Här bor och hit flyttar människor som vill utveckla och ta del av kulturlivet.

Här kan konstnärer och kreatörer leva och verka i en tillåtande och innovativ miljö.

I Dalarna finns kulturen tillgänglig och möjlig för alla och här blomstrar kreativitet och kulturell mångfald utan gränser.

I det moderna Dalarna har kulturen kraft att berika individen och driva fram ny utveckling för arbete och attraktivitet.

Dalarna vidareutvecklar och förnyar sin kulturella identitet utan att förlora sin själ.

Mål

Kultur på barns och ungas villkor

Barn och unga ska ha möjlighet att delta i ett tillgängligt, kvalitativt och brett kulturutbud samt kunna utveckla sitt eget skapande.

Ett aktivt kulturliv och kultur där vi bor

Dalarnas medborgare ska ha möjlighet att delta i ett tillgängligt, kvalitativt och brett kulturutbud i hela Dalarna. Samverkan ska ske med Dalarnas kommuner, folkbildningen, föreningsliv, amatörer, professionella kulturskapare och mellan konstgenrer.

Kulturskaparna kan bo och verka i Dalarna

De professionella kulturskaparna ska ges ökat stöd genom samverkan och en fungerande infrastruktur.

Kulturen finns tillgänglig för alla

Alla ska ha lika rättigheter och möjligheter att ta del av kultur oavsett kön, etnisk och social tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder eller funktionsnedsättning.

Dalarna vidareutvecklar och förnyar sin kulturella identitet utan att förlora sin själ

Kulturarvet, både det fysiska och immateriella ska bevaras, utvecklas och förnyas.* Dalarnas kultur ska fortsatt låta sig berikas av de mångkulturella flöden som kommer med nya svenskar.

Kreativa och otraditionella miljöer för kultur

Kulturella mötesplatser, fysiska såväl som digitala, ska utvecklas.

Kultur skapar regional utveckling

Kulturens och folkbildningens roll som hälsofrämjande ska lyftas fram i den regionala utvecklingen.

Kulturens och folkbildningens roll för att öka delaktighet och engagemang i samhället ska lyftas fram i den regionala utvecklingen.

Kultur ska vara en kraft i att främja regional utveckling i samverkan med näringsliv och besöksnäring.

Kultur ska vara en positiv kraft i miljöarbetet.

* Det immateriella kulturarvet är exempelvis berättelser, minnen, folkmusik, dans, hantverk och språk, Unesco

Prioriterade utvecklingsinsatser

Dalarnas nya kulturplan med mål och prioriteringar ställer nya krav på förändring och organisation. Ett av prioriteringsområdena rör utvecklandet av en **kulturell infrastruktur**. Landstinget Dalarna utvecklar samverkan med Dalarnas kommuner, kulturskapare, föreningsliv, det civila samhället och med Region Dalarna och Länsstyrelsen i Dalarna på regional nivå. Kontakten med den statliga nivån har ökat. Samarbeten över länsgränserna utvecklar och stärker kulturen. Kultur- och bildningsförvaltningen ansvarar för den övergripande samordningen inom ramen för den nya samverkansmodellen. Den ökade samverkan innebär att samtliga kulturinstitutioner i än högre grad behöver utveckla sina nätverk. En kommunikationsstrategi tas därför fram för att skapa tydlighet och dialog med Dalarnas invånare.

Dansområdet i Dalarna är ett av de senaste konstområden som fått ett regionalt och statligt uppdrag i Dalarna. Dansen som konstform och samverkan med de professionella dansaktörerna ska utvecklas.

De enskilda kulturkonsulenter inom dans, konst, konstkiv och scenkonst bildar en egen verksamhet för att stärka och tydliggöra konsulentrollen. Det ger möjligheter till ett ökat genreövergripande samarbete och ett gemensamt nätverksbyggande.

Den tvärssektoriella **samordningen inom barn och ungdomskulturen** ska utvecklas i samverkan med Dalarnas kommuner, kulturinstitutioner, professionella kulturskapare, föreningsliv, det övriga civila samhället samt Region Dalarna.

I området kring Siljan har det professionella musiklivet samverkat och utvecklats under många år. Alla de goda krafter som finns tar nu steget vidare till en satsning på en **fördjupad musiksamverkan**. Detta för att skapa synergieffekter mellan Dalarnas alla musikarrangemang samt för att öka tillgängligheten för Dalarnas invånare, bl a genom en jämnare fördelning av arrangemangen över året.

Musikdramatik för och med barn och unga kan bli ett särskilt område. I Siljansområdet finns många av regionens professionella musikaktörer, varför samverkansprojektet inleds där, för att sedan utvidgas till att omfatta hela Dalarna och resten av Bergslagsområdet. Siljankommunerna och aktörer såsom Musik i Dalarna, Folkmusikens Hus och Dalhallas operaverksamhet är involverade och en översyn pågår. **Dalhallas storslagenhet som operascen** är unik i världen med stor betydelse för Dalarna och Sverige vilket bör lyftas fram i ett regionalt, nationellt och internationellt perspektiv.

I **Bergslagsområdet** samarbetar flertalet kommuner om upplevelseturism kring gestaltandet av Bergslagens rika industrihistoria och framväxandet av industrisamhället. Mycket ideellt arbete läggs ned från föreningar i att levandegöra och visa upp de historiska miljöerna. Här kan en mer målmedveten samverkan med landstingets kultur- och bildningsverksamheter utveckla området.

Avesta Art är en storsatsning på samtidskonst, som utvecklats i Avesta kommun under många år med internationella konstutställningar. Parallellt med Avesta Art har även Verket, som konkret gestaltar en del av Dalarnas industriella historia utvecklats. Den pedagogiska verksamheten har särskilt prioriterats, såväl kring konsten som kring industrihistoria. I kulturplanen lyfts **Avesta Art** som prioriterad verksamhet. Tillsammans med Landstinget Dalarnas konstkonsulent utvecklas ett regionalt barnbildcenter placerat i Avesta, med noder ute i Dalarna, som ska lyfta barns och ungas möjlighet att få uttrycka sig konstnärligt. Möjlighet ska finnas att visa upp barns och ungas konst och att skapa möten mellan barn, unga och professionella konstnärer.

Kultur och folkbildning bidrar till **stärkt demokrati och ökad gemenskap** och är därför en investering för tillväxt och utveckling i Dalarna. Folkbildningen har stor betydelse för det livslånga lärandet och höjer bildningsnivån samt underlättar för unga att etablera sig i samhället. Kulturens generella betydelse för **hälsa och välbefinnande** för den enskilde och för Dalarnas invånare ska utvecklas. Uppdraget att stärka kulturens roll inom folkhälsoarbetet finns i dag i landstingsplanen.

I det framtida utvecklingsarbetet inom kultur och bildningsområdet kommer den **kvantitativa och kvalitativa uppföljningen** att vara ett redskap i förbättringsarbetet och detta ska utvecklas.

Genomförande

För att hantera utvecklingsinsatserna kommer handlingsplaner att tas fram under planperioden. Handlingsplanerna och resultaten kopplas till planen som underdokument.

Fördelning av de statliga verksamhetsmedlen

Med den nya samverkansmodellen har regioner/landsting rätt att fördela de statliga kulturmedlen till de verksamheter som är bäst lämpade att utföra ett regionalt uppdrag. Uppdraget kan ges till professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och verksamheter som främjar hemslöjd.

I Dalarna kommer följande verksamheter att tilldelas ett regional verksamhetsuppdrag och därmed statliga medel:

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet: Dalateatern, Musik i Dalarna och Folkmusikens hus.

Museiverksamhet: Dalarnas museum

Biblioteksverksamhet: Länsbibliotek Dalarna.

Konst- och kulturfrämjande verksamhet: Dans i Dalarna, Länskonst Dalarna, Scenkonst Dalarna.

Regional enskild arkivverksamhet: Dalarnas Folkrörelsearkiv och Arkivcentrum Dalarna.

Filmkulturell verksamhet: Film i Dalarna.

Främjande av hemslöjd: Dalarnas hemslöjdsförbund.

Folkmusikens hus har from 2012 ett statligt bidrag för att arrangera världsmusiklägret Ethno. En ny aktör för ett regionalt uppdrag är Avesta Art med det nutida konstutbudet i Dalarna. Inom de prioriterade utvecklingsinsatserna för musiksamverkan förs en dialog om Dalarnas musikliv, konstmusiken och Dalhallas roll som operascen.

Uppdrag till landstingsfinansierade kulturverksamheter med statliga bidrag

Kulturpolitisk organisation

Landstinget Dalarna ansvarar för kulturfrågor på regional nivå. Utgångspunkt är de mål som formulerats för den statliga kulturpolitiken. Landstingsfullmäktige fastställer den politiska viljeplattformen och de ekonomiska ramarna för kulturverksamheten och Kultur- och bildningsnämnden fördelar medlen.

Enligt Landstinget Dalarnas kulturpolitiska mål ska alla landstingsfinansierade verksamheter arbeta länsövergripande med att:

- Erbjud barn och unga möjlighet att ta del av ett brett kulturutbud av hög kvalitet samt skapa förutsättningar till för eget skapande.
- Erbjud Dalarnas medborgare ett brett kulturutbud av hög kvalitet i hela Dalarna.
- Utveckla samarbeten över genregränserna och vara lyhörda för nya kulturyttringar.
- Samverka med och stödja professionella kulturskapare för att utveckla kulturlivet i Dalarna.
- Samverka med och stödja föreningsliv, folkbildning och andra kulturaktörer som bidrar till en utveckling av kulturlivet i Dalarna.
- Samverka med Dalarnas kommuner för att utveckla Dalarnas kulturliv.
- Verksamhetsutbudet ska vara tillgängligt för alla oavsett kön, etnisk och social tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder eller funktionsnedsättning.
- Utveckla och förnya samt bevara kulturarvet, såväl det fysiska som det immateriella.
- Bidra till att utveckla kulturella mötesplatser, såväl fysiska som digitala.
- Utveckla kulturens betydelse för deltagande och tillhörighet för Dalarnas invånare.
- Utveckla den egna verksamhetens positiva miljöpåverkan.

Arkivcentrum Dalarna (Ekonomisk förening) och **Dalarnas folkrörelsearkiv** (ideell förening)

De arkivmaterial som skapats i Dalarna ska långtidsbevaras, vårdas och tillgängliggöras.

Utveckla arkiven som förmedlare av Dalarnas kulturarv.

Förbättra möjligheten att spara arkivmaterial från fler områden och verksamheter i samhället, t ex invandrarföreningar, minoritetsgrupper och olika näringar.

Barn och unga i hela Dalarna ska kunna ta del av arkiven som informationsskälla att använda i sitt skolarbete.

Samarbeta med kommuner och skola kring arkivpedagogisk verksamhet.

Öka tillgängligheten av arkivmaterial med hjälp av utställningar, föreläsningar, kurser samt digitalisering.

Synliggöra arkiven genom samverkan med andra arkiv i Dalarna och med kulturinstitutioner, bildningsförbund och högskolor.

Samarbeta med aktörer på regional och nationell nivå.

Bidra till en gemensam portal för flera arkiv i Dalarna.

Avesta Art (Avesta kommun)

Erbjuda invånarna i Dalarna ett nutida konstutbud.

Utveckla det nyskapande och experimentella inom bildkonsten.

Utveckla barns och ungas möjlighet till konstupplevelser och eget bildskapande.

Bidra till ett internationellt utbud av konst i Dalarna.

Dalarnas hemslöjdsförbund (ideell förening)

Genom slöjden ska Dalarnas kulturarv stärkas, både det materiella och immateriella.

Slöjden ska förena nutid och tradition.

Barn och unga ska få möjlighet att slöjda.

Samarbeta med Dalarnas grundskolor och gymnasier samt folkhögskolor för att utveckla slöjd för barn och unga.

Utveckla slöjden i ett hälsofrämjande syfte och för rehabilitering.

Utveckla mötesplatser för slöjden där Dalarnas medborgare kan delta.

Informera och vara rådgivande i frågor som rör slöjd.

Möjliggöra mångkulturella utbyten inom slöjden.

Samverka med de lokala intresseföreningarna för slöjd, hemslöjds- och hembygdsföreningar.

Samverka med kulturella och kreativa näringar och besöksnäringen för att öka slöjdarnas möjlighet till försörjning.

Stärka medborgarnas möjlighet att slöjda genom föreningsliv och folkbildning.

Dalarnas museum (Stiftelse med Landstinget Dalarna och Dalarnas hembygdsförbund som stiftare och huvudman)

Dalarnas kulturarv, både det immateriella och materiella ska samlas, vårdas och visas.

Kulturarvet och kulturmiljön ska tas tillvara för en hållbar utveckling i Dalarna.

Dalarnas kulturarv ska användas för invånarnas välbefinnande och hälsa.

Vidarutveckla arbetet med kulturturism och kulturhistoriska miljöer.

Museet ska vara en resurs i arbetet med identitet, integration, mångfald och jämställdhet.

Vidareutveckla museets pedagogiska verksamhet särskilt för barn och unga.

Förmedling och utveckling ska ske i samverkan med olika aktörer, såsom kommuner, studieförbund och föreningar.

Stärka det långsiktiga arbetet med kunskapsuppbyggnad och dokumentation för framtida generationer.

Öka tillgängligheten till museernas arkiv och samlingar genom digitalisering, information och förmedling.

Stödja Världsarvet Falun, hembygdsföreningarna och de lokala museerna genom samarbete och pedagogiskt arbete.

Erbjuda ett varierat konstutbud med fokus på nutida internationell grafik.

Delta i nationellt och internationellt samarbete inom museiområdet.

Dalateatern (Stiftelse med Landstinget Dalarna som stiftare och huvudman)

Teaterproduktioner för vuxna ska vara tillgängliga för arrangörer i hela Dalarna och anpassas efter de sceniska förutsättningar som finns att tillgå.

Föreställningar ska kunna anpassas till mindre orter och i litet format.

Erbjuda hela Dalarna skolföreställningar med länkade pedagogiska projekt.

Etablera och skapa fler samarbeten med fria teatergrupper, aktörer inom nycirkus och inom danskonsten.

Föra ett samtal med publiken för att utveckla repertoaren med kvalitet och förnyelse.

Utveckla samarbetet med arrangörsföreningarna i Dalarna

Dans i Dalarna (Landstinget Dalarna)

Ge barn och unga möjlighet att se och uppleva dans.

Dans i skolan och på fritiden ska stärkas genom samarbete med kulturskolor, föreningsliv och professionella dansare/pedagoger/koreografer.

Stödja evenemang som utvecklar dansområdet i Dalarna.

Hela Dalarna ska erbjudas dansföreställningar med hög kvalitet och genrebredd.

Erbjuda invånarna en mångfald i uttryck och arbeta gränsöverskridande mellan tradition och nyskapande.

Dalarna ska fortsatt vara arena för nationella och internationella gästspel.

Former ska tas fram som visar hur dans kan användas i ett folkhälsofrämjande arbete.

Samarbeta med Dalarnas professionella dansutövare för att utveckla dansområdet.

Samarbeta med Dalarnas lokala arrangörer för att tillgängliggöra professionella dansföreställningar för medborgarna i Dalarna.

Film i Dalarna (Landstinget Dalarna)

Barn och unga ska få se och uppleva film.

Barn och unga ska få möjlighet till eget skapande både i och utanför skolan.

Utveckla talangsatsningen för unga filmare.

Vidareutveckla mötesplatser för rörlig bild, såväl fysiskt som digitalt.

Samverka med museer, arkiv och andra aktörer som verkar inom filmområdet i länet.

Samverka med andra konstområden för att vidareutveckla filmkonsten.

Stödja filmfestivaler och annan filmkulturell verksamhet såsom tävlingar och workshop.

Samverka med Dalarnas professionella filmare.

Samarbeta med Dalarnas kommuner kring den digitalisering av biograferna som ännu pågår.

Skapa förutsättningar för att yrkesverksamma inom filmområdet kan utvecklas, bo och verka i Dalarna.

Utveckla filmområdet genom nationella och internationella projekt.

Folkmusikens hus (Ideell förening)

Bevara och tillgängliggöra det immateriella kulturarvet rörande folkmusik och dans.

Bidra till utvecklingen av folkmusiken genom konserter, utställningar, utbildningar, kurser, festivaler och stämmor.

Att i samarbete med kultur- och musikskolor, spelmansrörelse och folkbildning utveckla möjligheten för barn och unga att ta del av och själva spela folkmusik.

Fortsätta samarbetet med kommuner, institutioner, folkbildning och det civila samhället för att stärka arrangörsnätverket för folk- och världsmusik och därmed kunna erbjuda ett brett och kvalitativt musikutbud i Dalarnas kommuner .

Utveckla världsmusiklägret Ethno som bidrar till internationella kontakter och mångkulturell samverkan.

Hitta former för att stödja de professionella folkmusikerna.

Vara en aktiv part i den översyn som nu pågår med att utveckla musiksamverkan i Siljansområdet.

Länsbibliotek Dalarna (Landstinget Dalarna)

Utveckla bibliotekens roll som kraft för demokrati och informationsfrihet.

Stärka bibliotekens roll som offentligt rum, mötesplats och kulturell arena.

Barnperspektivet dvs barns och ungas egna behov ska vara vägledande för barnbiblioteken.

Bidra till mötesplatser och bygga nätverk för stöd till ungas litterära skrivande.

Stödja barn och ungas rätt och tillgång till litteraturupplevelser.

Synliggöra litteraturen som konstform och inspirera till läsning.

Stimulera intresset för litteratur genom konstövergripande arrangemang och i samverkan med andra aktörer.

Samverka med bibliotek inom och utom Dalarna för kunskapsutbyte och samarbete.

Rusta bibliotekspersonalen att möta medborgarnas behov av bibliotekstjänster i framtiden genom att erbjuda fortbildning och metodutveckling.

Bidra till ökad digital delaktighet i samverkan med folkbildningen.

Stödja folkbiblioteken i arbetet för ökad tillgänglighet och integration.

Samverka med Dalarnas professionella författare och sprida kunskap om dalaförfattare och de miljöer som lyfter fram deras liv och verk.

Länskonst Dalarna (Landstinget Dalarna)

Barn och unga ska få ökade möjligheter till konstupplevelser och eget bildskapande.

Bidra till att skapa arenor för barn och ungas skapande.

Bidra till att tillgängliggöra bildkonst för alla i Dalarna och främja konstbildning.

Utveckla det nyskapande och experimenterande tillsammans med konstnärer och arrangörer.

Verka för att arenor, mötesplatser, kollektivverkstäder och kluster utvecklar bildkonsten.

Främja arenor för samtidskonst i stort format och med internationell lyskraft.

Öka det konstnärliga utbytet inom bildkonsten nationellt och internationellt.

Bidra till samverkan mellan konstnärer och personer med funktionsnedsättning.

Samverka med klassiska konstnärsmiljöer, som Karin och Carl Larssongården och Zornmuseet.

Mentalvårdsmuseet och Gruvhospitalet (Landstinget Dalarna)

Mentalvårdsmuseet i Säter har endast ett regionalt bidrag men omfattas ändå av uppdraget.

Vårda, registrera och tillgängliggöra Mentalvårdsmuseets och Gruvhospitalets samlingar.

Förmedla kunskapen om 1900-talets psykiatrihistoria genom Mentalvårdsmuseet.

Förmedla Dalarnas tidiga medicinhistoria genom Gruvhospitalet.

Motverka rädsla och främlingskap inför till synes avvikande beteenden.

Utveckla det museipedagogiska arbetet. Producera utställningar med konst och hantverk gjorda av patienter, Outsider Art.

Samverka med andra aktörer, nationella och internationella för att utveckla verksamheten.

Musik i Dalarna (Stiftelse med Landstinget Dalarna som stiftare och huvudman)

Dalarnas identitet som musiklän ska stärkas ytterligare genom att stödja kvalitet, bredd och nya genrer.

Professionella konsertproduktioner ska kunna genomföras på stora och små scener i hela Dalarna.

Barn och unga i hela Dalarna ska få ta del av ett varierat utbud av levande musik med hög kvalitet och genrebredd.

Barn och unga ska få möjlighet att utveckla sitt eget skapande genom samarbete med musikutbildningar och kulturskolor i Dalarna.

Barn och unga ska ha möjlighet att delta i regionala, nationella och internationella musiktävlingar/evenemang.

Unga musiker ges möjlighet att möta och uppleva professionella musiker samt själva framträda i olika sammanhang.

Vara en drivande kraft i den översyn som nu pågår med att utveckla musiksamverkan i Siljansområdet.

Utveckla och förnya festivaler och evenemang i samarbete med lokala arrangörer, kommuner och andra län.

Stödja Dalarnas musikarrangörsnätverk.

Vidareutveckla det internationella utbytet på musikområdet.

I mötet med professionella musiker från hela världen utvecklas musiklivet i Dalarna.

Scenkonst Dalarna (Landstinget Dalarna och Riksteatern)

Sprida scenkonst och kunskap om scenkonst.

Vara stödjande och rådgivande för arrangörer i hela Dalarna.

Barn och unga i hela Dalarna ska få se, uppleva och påverka professionell teater, i skolan och på fritiden.

Utveckla pedagogiken inom teaterområdet, särskilt för barn och unga.

Samverka med professionella inom teaterområdet.

Etablera och skapa fler samarbeten med fria teatergrupper.

Skapa förutsättningar för att kunna ta emot större gästspel.

Föreställningar ska kunna anpassas till mindre orter och i litet format.

Samverka med scenkonstfrämjande utbildningar.

Kulturen i Dalarna – En enhet av mångfald

Del 2

Förutsättningar för ett rikt kulturliv

Dalarnas regionala kulturplan 2013–2015

Innehåll

<i>Del 2</i>	<i>sidan</i>
<i>Kultur på barns och ungas villkor</i>	20
<i>Ett aktivt kulturliv och kultur där vi bor</i>	23
<i>Kulturskaparna kan bo och verka i Dalarna</i>	27
<i>Kulturen finns tillgänglig för alla</i>	28
<i>Dalarna vidareutvecklar och förnyar sin kulturella identitet utan att förlora sin själ</i>	31
<i>Kreativa och otraditionella miljöer för kultur</i>	34
<i>Kultur skapar regional utveckling</i>	36

Kultur på barns och ungas villkor

Barnkonventionen

Konst och kultur skapar förutsättningar för delaktighet, individuell utveckling och större förståelse för omvärlden.

Vägledande för Landstinget Dalarnas arbete med kultur för barn och unga är FN:s barnkonvention om barns rättigheter. Enligt konventionen räknas barn som barn upp till 18 års ålder.

Barn och unga har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade. De har vidare rätt till vila och fritid, lek och rekreation som är åldersanpassat. De har rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och de ska även få ta del av andra barns kulturella uttryck. Kultur ska finnas tillgänglig för alla barn och unga oavsett kön, språk, religion, ålder, funktionsnedsättning, bostadsort, nationellt, etniskt eller socialt ursprung. Barn och unga ska ges möjlighet till inspiration och att uttrycka sina tankar genom kultur och konst och att utveckla sitt eget skapande. Kulturen ska vara en naturlig del av barns och ungas vardag och lärande i förskolan, skolan och på fritiden. Barn har också rätt till kulturella upplevelser utanför lärandets ramar och för dess egen skull.

Förändrad livsstil och förändrade kulturvanor

Ungas kulturvanor förändras. De kulturområden som räknas upp i de nationella kulturmålen omfattar den traditionella kulturen och här saknas nya kulturyttringar och subkulturer som utvecklas främst inom ungdomskulturen. Ett mer gränsöverskridande arbetssätt mellan olika kulturformer ökar, men det kommer att ta tid innan kulturens genrebegrepp omformuleras. Unga vill också vara mer delaktiga. De nöjer sig inte med att titta på, de vill vara medskapande. Tekniken har också gjort det möjligt att med enkla medel göra sina egna musikinspelningar, samplingar, digitala skrivningar eller filmer. Våra befintliga strukturer inom föreningslivet och med långsamma ansökningsprocesser för bidragsgivning tilltalar inte alla unga. De lever, umgås och organiserar sig på ett nytt sätt, via tillfälliga nätverk, via sociala medier, mer globalt än tidigare och framför allt – snabbt. Det är en utmaning för samhället att anpassa sig till detta.

Regional samverkan

En stor del av landstingets kulturverksamhet riktar sig till barn och unga. Lokalt är kommuners kulturskola, bibliotek och föreningsliv betydande arrangörer av kultur för barn och unga.

Landstinget Dalarna vill i samverkan med Dalarnas kommuner integrera ett barnperspektiv i den regionala kulturens verksamhet. Barns och ungas egna behov ska vara vägledande för verksamheten. De ska kunna vara med och påverka och de ska erbjudas möjligheter att uttrycka sig inom konsten och kulturen.

Ung Kultur Dalarna är ett nätverk som ska stärka och utveckla kultur för, med och av barn och unga i Dalarna. Nätverket består av representanter från 12 av de landstingsfinansierade kulturverksamheterna inom musik, teater, dans, konst, hemslöjd, film, litteratur och kulturarv. Nätverket arrangerar årligen en utbudsdag och en inspirationsdag där föreställningar, föreläsningar, workshops och visningar inspirerar vuxna som arbetar med barn och unga att använda vad nätverket har att

erbjuda. Genom att ytterligare samordna landstingets kulturverksamheter och genom att ta fram nya metoder kan samverkan mellan Ung Kultur och kommunernas skolor utvecklas.

För goda tvärssektoriella samarbeten, som exempelvis Skapande skola är Dalarnas utbildningar viktiga. Samverkan kan ske mellan Dalarnas folkhögskolor, Högskolan Dalarna, kommunala musik- och kulturskolor och nätverket Ung Kultur Dalarna.

Skapande skola är ett statligt bidrag som fördelas av Statens kulturråd och det söks av kommunala skolhuvudmän. Bidraget ska användas för kulturella och konstnärliga uttryck och ska integreras i årskurs 1–9. Eleverna ska få tillgång till professionell kultur, i alla uttrycksformer och möjlighet till eget skapande. Förutsättningen för lyckade skapande skolprojekt bygger på goda samarbeten mellan Dalarnas skolor, professionella kulturskapare, och landstingets kulturverksamheter.

I förskolan och skolans läroplaner framgår att estetiken är ett redskap för lärande. Det kan handla om lärande i en estetisk process och som uttrycksmedel inom andra skolämnesområden. Estetiska lärprocesser knyter samman kunskapsutveckling med känslor, upplevelser, erfarenheter och analys. Skolan ser också betydelsen av att stimulera färdigheter och förmågor som lägger grunden för entreprenörskap – att genom kreativitet och nyfikenhet lösa problem och omsätta idéer i handling.

Dalarnas musik- och kulturskolor

I Dalarnas kommuner har musik- och kulturskolorna en stor betydelse för barns och ungas möjlighet att på ett lustfyllt sätt utveckla sina färdigheter inom musik, dans, drama eller vad som nu erbjuds, oavsett om målet är att bli professionell eller amatör. Närvaron av musik- och kulturskolorna bidrar till att stärka det lokala kulturlivet och utgör grunden för framtidens blivande professionella kulturutövare. Flera samarbeten finns mellan Dalarnas musik- och kulturskolor och landstingsfinansierade kulturverksamheter.

Ung Kraft

Region Dalarna har fått nationell uppmärksamhet med verksamheten Ung Kraft som ska öka ungas inflytande och delaktighet genom ett regionalt nätverk där samtliga av Dalarnas kommuner ingår. Ung kraft utbildar unga i arrangörskap och fördelar stöd till projekt initierade av unga.

Region Dalarna, Landstinget Dalarna och Riksteatern samarbetar för att säkerställa barn och ungas rätt till inflytande. Barn och ungas åsikter tas tillvara i Dalarnas regionala kulturplan. Över 200 barn och unga har lämnat önskemål om ett vidgat kulturbegrepp som blandar kulturella uttryck. Behovet av de kommunala musik- och kulturskolorna samt bibliotek lyfts fram. Mötesplatser som festivaler och alla invånarens kulturarv är viktiga. Internationella utbyten och mångkulturella möten efterfrågas. Gruppen unga har varit remissinstans för kulturplanen. Det är en utmaning att finna arbetssätt och organisation för att möta de ungas engagemang.

Framgångsfaktorer

- Stor kännedom om barn och ungas villkor för att ta del av kultur behövs.
- Barn och unga behöver mötesplatser för att utveckla tankar, idéer och färdigheter.
- Nätverk och samordning på regional nivå ska sprida, fördjupa och utveckla kultur för barn och unga i Dalarna.
- Med ett starkt och utvecklingsbart samarbete mellan regional och kommunal nivå ökar möjligheten för unga att ta del av det kulturutbud som finns.
- Festivaler, workshops och andra arrangemang lyfter kultur för barn och unga på fritiden.
- Barn och unga kan under skoltid åka gratis buss till kulturevenemang enligt avtal med Dalatrafik.

Mål: Barn och unga ska ha möjlighet att delta i ett tillgängligt, kvalitativt och brett kulturutbud samt kunna utveckla sitt eget skapande.

Ett aktivt kulturliv och kultur där vi bor

Kulturlivet har stor betydelse för en Orts identitet och attraktivitet. Ett rikt och intressant kulturliv, är på samma sätt som t ex goda kommunikationer, en väsentlig faktor när människor väljer bostadsort.

Kultur väcker nya tankar och tillför nya perspektiv, särskilt när vi får möta kulturella uttryck som i sig bjuder på överraskningar. Värdet av professionellt burens kultur runt om i hela Dalarna, i människors omedelbara närmiljö, kan inte nog understrykas. Det gäller stora tätorters ytterområden likaväl som landsbygdens byar. I Dalarna bor ca 276 000 invånare, inom ett stort geografiskt område, vilka alla har rätt till kultur.

Vi nås av kultur på olika sätt i det lokala biblioteket, från scener, genom utställningar, från filmduken, via radio, TV och böcker – de sätt som vi är vana vid. Nya vägar för kulturen att nå ut växer fram. Med digitala sändningar finns möjligheten att nå alla Dalarnas invånare. Unga konstnärer i alla genrer gör verk anpassade till mobiler och surfplattor. Men både de traditionella och de nya sätten kräver att det finns någon eller några som arrangerar kulturen. Det krävs teknik och rekvisita, kunskaper inom marknadsföring och projektledning, nätverksbyggande och en stor kännedom om branschen. Arrangören kan vara några vänner, en förening, konstnärer eller ett studieförbund. Det kan också vara en kommun, ett landsting, en statlig verksamhet eller en privat aktör.

Kulturens spridning

Landstingets kulturverksamheter arbetar, förutom med att producera kultur, för att bygga strukturer inom sina områden. Strukturerna kan bestå av nätverk mellan kulturverksamheter, konstnärer, kulturarrangörer, studieförbund, föreningsliv, kommunala kulturförvaltningar, skolor och arenor. Intentionen med dessa strukturer är att skapa förutsättningar att tillgängliggöra, sprida och utveckla kulturområdet i hela Dalarna. Konsulentverksamheterna Dans i Dalarna, Scenkonst Dalarna, Länskonst Dalarna, Film i Dalarna, Folkmusikens hus, Hemsjödsförbundet, Dalarnas museums hembygdskonsulent och Länsbibliotek Dalarna har i uppdrag att samordna, bygga nätverk och arbeta främjande och stödjande inom sina områden. Länsbibliotekets konsulenter har t ex ett väl uppbyggt kontaktnät med Dalarnas folkbibliotek, Folkmusikens hus har nätverk för folkmusiker, Film i Dalarna med filmpedagoger och lärare, Dalarnas hembygdsförbund och Dalarnas museum har ett samarbete med sina medlemsföreningar osv.

För att kunna ta emot produktioner av scenkonst av teater, dans, musik och av konstutställningar i kommunerna krävs oftast att det finns en arrangör på plats. De verksamheter som är särskilt beroende av lokala arrangörer är Dalateatern och Dalasinfoniettan som förmedlar egna uppsättningar. Folkmusikens hus och Scenkonst Dalarna förmedlar fria grupper utbud genom subventioner. Dalarnas arrangörer i form av föreningar och kommunal förvaltning fungerar som länk mellan publik och kulturverksamheter. Dalateatern, Musik i Dalarna och Folkmusikens hus har också hemscener där kontakten sköts direkt med besökarna. Dalarnas museum, Folkrorelsearkivet och Arkivcentrum arbetar i sin roll som kunskapsförmedlare och rådgivare i hela Dalarna och har sina lokaler i

Falun. Dalarnas museums publika lokaler i Falun är också en scen som används för utställningar och för olika typer av evenemang. Likaså Mentalvårdsmuseet, som förmedlar psykiatrihistoria och som finns i Säter samt Länsbibliotek Dalarna, som samverkar med Dalarnas alla kommunbibliotek.

I dialoger med Dalarnas kommuner har det framkommit önskemål om en ökad närvaro av landstingets kulturverksamheter i den egna kommunen. Landstingets verksamheter vill i sin tur nå fler invånare än i dag.

Kulturell infrastruktur

Med den nya samverkansmodellen ska kulturplanen tas fram i samverkan med Dalarnas kommuner samt i samråd med professionella kulturutövare och det civila samhället. Runt om i hela Dalarna verkar konst- och kulturskapare, studieförbund och föreningar. Genom en stärkt dialog med den regionala nivån kan utveckling ske på flera plan. Det omfattande underlag som kommit fram i dialog med kommunerna ger en bra grund för det framtida utvecklingsarbetet mellan Landstinget Dalarna och Dalarnas kommuner. En bra dialog mellan Landstinget Dalarna, Region Dalarna och Länsstyrelsen i Dalarna kan ytterligare stärka kulturområdet utifrån ett medborgarperspektiv.

Ideell kultursektor

Det civila samhället i form av föreningsliv och folkbildning, ideellt arbete och volontärskap, entreprenörer och eldsjälar spelar roll för kulturlivet. Begreppet civilsamhälle kan användas som samlande benämning för ett brett ideellt engagemang på hela kulturområdet. Här i Dalarna har civilsamhället betydelse både som arrangör av gästspel och som arena för kulturskapande. Flera hundra allmänna samlingslokaler – i olika format och ofta i föreningsdrift – fungerar var och en som kulturhus i sin närmiljö. På många orter i Dalarna är det bygdegården, Folkets Hus, församlingshemmet eller annan föreningsägd samlingslokal som skapar de fysiska förutsättningarna för ett levande lokalt kulturliv. Dialog och samverkan mellan landstingets kulturinstitutioner och lokala kulturarrangörer behöver därför också engagera de föreningar som äger samlingslokaler. Människor ska ha möjlighet att samlas och tillsammans genomföra kulturaktiviteter. Detta utgör grunden för den kulturella myllan. Ur den växer både den professionella kulturen och amatörkulturen fram.

I Dalarna är det egna deltagandet stort i kulturlivet. Möjligheter för människor att själv delta i ett sammanhang som bygger på kultur är en grundsten i ett väl fungerande samhälle. I det demokratiska samhället stärks delaktigheten och gemenskapen. Den ideella kultursektorn är självständig, ibland görs arrangemang helt utan hjälp från det offentliga men ofta behövs ett stöd av kommun och/eller landsting.

Den ideella kultursektorn har också betydelse för folkhälsan i Dalarna och för den regionala utvecklingen.

Folkbildning/studieförbund

Folkbildningsverksamheten i Dalarna har stor betydelse för hur väl vi lyckas skapa ett levande lokalt kulturliv byggt på människors engagemang och delaktighet.

Dalarnas folkbibliotek, folkhögskolornas kurser och studieförbundens studiecirklar och kulturarrangemang blir mötesplatser för upplevelse, dialog och reflektion. Studieförbunden är en stor kulturarrangör i vårt län. Folkhögskolorna i Dalarna är lokala kulturcentrum som samlar kompetens och engagemang inom många olika kulturområden. Flera av dem blir språngbräddor in till landets konstnärliga högskolor.

Folkbildningens syften beskrivs i folkbildningspropositionen som att stärka och utveckla demokratin, möjliggöra att påverka livssituationen och skapa engagemang, höja bildnings- och utbildningsnivån samt att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. Folkbildningen har också stöd i det nationella folkhälsomålet att stärka förmågan och möjligheten till social och kulturell delaktighet för utsatta grupper samt barns, ungdomars och äldres möjligheter till inflytande och delaktighet.

De kulturella inslagen är starka inom Dalarnas tio studieförbund och sju folkhögskolor. Flera av folkhögskolorna har utvecklat profiler mot exempelvis - hantverk, slöjd, konst eller folkmusik. Att kulturarbetet så tydligt ger ringar på vattnet – effekter i form av lokal utveckling, är vinster som hela samhället har nytta av.

Inom studieförbunden ska den regionala spridningen av verksamheterna värnas så att de blir tillgängliga för alla, oavsett bostadsort och om dator finns eller inte. Folkbildningen arbetar tillsammans med biblioteken för att skapa förutsättningar för ökad digital delaktighet hos medborgarna.

När det traditionella möter det nya som medborgare från andra länder med annan kulturell bakgrund tillför, skapas andra möjligheter för kulturell utveckling. Mångfalden utmanar och stimulerar till nya idéer och verksamhetsformer. Att helt enkelt möta varandra – delta i varandras kulturprogram eller tillsammans skapa – är en oöverträffad väg till vidgade vyer, tolerans, förståelse och uppskattning mellan människor med olika bakgrund.

Samverkan över länsgränserna

Landstingets kulturverksamheter samverkar alla, på olika sätt med grannlänerna. Det kan handla om utvecklingsfrågor inom den egna konstformen eller mellan konstgenrer, där nytt kan uppstå, men det kan också handla om samverkan kring barn och unga, jämställdhet, tillgänglighet osv. Ofta resulterar det i konkreta gemensamma projekt, som annars kanske inte hade kunnat förverkligas. Genom samverkan stärks finansiering och spridning och därmed möjligheten till mer långsiktiga projekt. Samverkan sker främst med de närliggande länen men förekommer också med län i helt andra delar av landet. Dalarna har också ett uppbyggt samarbete med Hedmarks fylke i Norge genom en nordisk gränskommitté.

Samtliga regionala kulturverksamheter har väl uppbyggda nätverk på olika nivåer; nationella, internationella, mellansvenska osv. Dessa nätverk utgör en förutsättning för det kvalitativa och nyskapande arbete som sker i verksamheterna, då utblick ger nya perspektiv och idéer.

En ökad internationalisering

För EU är kultursamarbeten och kulturutveckling ett prioriterat område. Kontakter med andra länder och kulturer utvecklar det ideella och professionella kulturlivet i Dalarna. Med nya tekniker möjliggörs samarbeten med andra länder. Med Dalarnas kulturevenemang, festivaler, läger och projekt sker ett utbyte mellan olika nationer världen över. Festivaler spelar en stor roll som kompetensöverförare genom branschmöten och workshops mellan nationaliteter. Varumärket Dalarna utvecklas med de internationella kontakter Dalarna får genom kulturen.

Framgångsfaktorer

- Med en stärkt dialog och samverkan mellan Dalarnas kommuner, landstingets kulturverksamheter, folkbildningen med studieförbunden och andra kulturaktörer utvecklas kulturlivet i hela Dalarna.
- Genom att förnya och utveckla mötesplatser, fysiska och digitala, ökar möjligheten för dialoger.
- Med en stärkt och synliggjord ideell kultursektor ges nya möjligheter till samverkan.
- Kulturutbudet ska vara kvalitativt, rikt och varierat och anpassat till ändamålsenliga scener/arenor, både stora och små, i hela Dalarna.
- Genom att utveckla digitala arenor/mötesplatser för film, teater, opera m m, tillgängliggörs verksamhet som kommer personer med funktionsnedsättning till del.
- Internationellt arbete ska belysas och utvecklas.
- Events och evenemang med hög kvalitet stärker Dalarna som kulturlän
- Kunskap kring europeiska och andra samarbets- och finansieringsmöjligheter behöver stärkas.

Mål: Dalarnas medborgare ska ha möjlighet att delta i ett tillgängligt, kvalitativt och brett kulturutbud i hela Dalarna. Samverkan ska ske med Dalarnas kommuner, folkbildningen, föreningsliv, amatörer samt mellan konstgenrer.

Kulturskaparna kan bo och verka i Dalarna

Kulturskaparna eller konstnärerna inom alla konst- och hantverksområden bidrar till ett reflekterande samhälle och ger möjligheter till fantastiska upplevelser för den enskilde. Barn och unga inspireras av de professionella kulturutövarna. De flesta konst- och kulturskaparna bor i storstadsregionerna där de kan få större möjlighet att utöva sitt yrke och delvis andra impulser än på landsbygden. Det gör att vissa konstformer inte når ut till alla. Idag arbetar många på ett globalt sätt och nya medier gör att världen krymper. Nya digitala tekniker gör att konst- och kulturskapare kan bosätta sig utanför storstäderna och på olika sätt få inspiration. Sammanslutningar av konstnärer i kluster kan utveckla de olika konstområdena men även konstgenreövergripande kluster är viktiga för ett tänkande utanför ramarna, vilket krävs för att nytt ska födas. Ändamålsenliga verkstäder för konst och hantverk behövs för att konstnärerna ska kunna arbeta. I ett samhälle där konst och kultur kan vara en del av vardagen för alla istället för ett privilegium för ett fåtal, behövs ett brett och till och med spretigt utbud där kulturen tar plats på oväntade arenor och nya format. Flera kulturaktörer kan göra punktinsatser i både mindre och större skala.

Med Artists in Residence kan t ex ett danskompani bo och verka på en ort/plats under en viss tid. De får ett bidrag/stipendium som är kopplat till ett uppdrag som kan vara att sätta upp en dansföreställning som visas för allmänheten. Det kan också vara att tillsammans med barn och unga göra ett dansprojekt i en skola. För Dalarna kan Artists in Residence ge konst- och kulturskapare inom alla genrer möjligheter till försörjning och ett mer dynamiskt konstliv kan uppstå på landsbygden, som inspirerar och berikar invånarna. Kriterier för hur landstinget kan stödja kulturskapskapare ska finnas lättillgängligt. Här är länsöverskridande och nationella samarbeten av betydelse.

Självgående gemensamma forum för nytänkande och experimenterande kan även ge kulturskaparna nya möjligheter till försörjning och vara en samlad kompetens inom t ex juridik, marknadsföring, teknik och nätverk.

Inom bildkonstområdet fanns för några år sedan så kallade Artologer som var aktörer utifrån sitt yrkeskunnande och som arbetade halvtid som resurspersoner med konstrelaterade och konstpedagogiska frågor i kommunerna. Övrig tid var de verksamma kulturskapare. Ett spännande projekt som kan vara intressant att vidareutveckla för framtiden.

Framgångsfaktorer

- Det ska vara utvecklande och ekonomiskt möjligt för kulturskapare att vara verksamma i Dalarna.
- Landstingets kulturverksamheter ska samverka med kulturskaparna.
- Landstinget ska utveckla infrastrukturen för kulturskaparna.
- Kulturskapare ska ges möjlighet till stärkt företagsamhet.
- Artists in Residence ger kulturskapare möjlighet till utveckling, för konsten som sådan och för samhället.
- Konstnärernas Riksorganisations utställningsersättningsavtal det sk MU-avtalet ska följas.
- **Mål:** De professionella kulturskaparna ska ges ökat stöd genom samverkan och en fungerande infrastruktur.

Kulturen finns tillgänglig för alla

Bidra till ett kulturliv som är jämställt

Landstinget Dalarna motverkar alla former av diskriminering. FN:s deklaration att alla människor är födda lika i värde och rättigheter utgör grunden för Landstinget Dalarnas arbete med likabehandling, för lika rättigheter och möjligheter.

I Landstinget Dalarna ska jämställdhet mellan kvinnor och män vara en grundläggande självklarhet och en del av personalpolitiken. Detta ska genomsyra alla kulturverksamheterna, både i deras organisation, verksamhet och utbud. Att jämställdhet mellan män och kvinnor ska råda även inom kulturområdet borde vara alldeles självklart. Men det är inte alltid så; obalansen mellan könen kvarstår fortfarande på sina håll även om mycket positivt har skett. Förutsättningarna att uttrycka sig konstnärligt kan alljämt vara olika för män och kvinnor.

Tillväxtverket räknar med att Sverige skulle öka sitt BNP med 21 procent om Sverige hade en jämställd arbetsmarknad. I början av 2000 toppade Sverige listan på jämställdhet i världen enligt World Economic Forum, men nu har vi halkat ned till fjärde plats. Det uppmanar till aktiv handling. Arbetet med att uppnå jämställdhet måste fortsätta och ska visa sig på alla områden, inte minst i kulturlivet.

Olika kulturer ska skapa positiv utveckling för gemenskap, tolerans och öppenhet.

I ett mångkulturellt Dalarna har ett ökande antal av invånarna sin förankring i en annan kultur. Det medför möjligheter till kreativitet och till skapande av nya mötesplatser och uttryck. Tendenser till främlingsfientlighet ska motverkas och här ska landstingets kulturverksamheter fungera som arena. Olika kulturer ska i det framtida Dalarna vävas samman och skapa positiv utveckling, för gemenskap, tolerans och öppenhet. Här kan regionens historia med olika kulturyttringar och inflyttade grupper ge perspektiv och skapa förståelse. Flera av Dalarnas kommuner efterlyser ett samarbete med Landstinget Dalarna för att hitta former där kultur kan vara ett redskap för att få olika kulturer att mötas.

Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det offentliga främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoriteternas egenmakt och inflytande behöver stärkas. Det som lyfts fram är språk - minoriteter ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt språk. Särskilt ska barns utveckling av den kulturella identiteten och användningen av det egna språket främjas.

I Idre, Älvdalens kommun finns Sveriges sydligaste sameby. Älvdalen är samisk förvaltningskommun och Landstinget Dalarna är förvaltningslandsting vilket innebär att de ska ge de nationella minoriteterna inflytande och möjlighet till samråd. Borlänge blir förvaltningskommun för det finska språket 2013. Ett mer målmedvetet arbete har inletts med riktade insatser för Dalarnas minoriteter hos flera av landstingets kultur och bildningsverksamheter.

Kultur som hälsofrämjare

Sjunga, dansa, skriva, läsa, gå på bio och på teater, måla och titta på konst är exempel på kulturaktiviteter, aktiva och passiva, som skapar välbefinnande. Intresset för kulturens betydelse för människans hälsa växer. Forskning visar t ex att människor som sjunger i kör lever längre eller att strokepatienter påverkas positivt av att få lyssna till viss musik. För många kan det egna skapandet vara en del i en rehabilitering, att få vistas i en trädgård kan hjälpa mot depression osv. Dalarnas kulturarv och kulturmiljöer har betydelse för hälsan som skapare av tillhörighet och för det historiska perspektivet. Ett samarbete med Länsstyrelsen i Dalarna kan utveckla detta.

Kultur skapar mötesplatser, fysiska och digitala, där människor kan träffas. Med mänskliga möten skapas förtroende, tillit och ömsesidighet. Känslan av samhörighet stärks och främlingsrädsla motverkas. Mänskliga möten är grunden för demokrati och för ett samhälle som håller i längden. Flera landsting skriver ut "kultur på recept" och kultur utgör ett komplement till andra behandlingsformer.

Landstinget Dalarna har i sin folkhälsost strategi lyft kompetensområdet hälsofrämjande som strategi för regional utveckling. Strategiarbetet sker tillsammans med Dalarnas befolkning, Dalarnas kommuner, Länsstyrelsen i Dalarna och Region Dalarna. Strategin beskriver sambanden mellan hälsofrämjande och hållbar utveckling – ekologiskt, ekonomiskt och socialt.

Kultur på lika villkor

Alla ska erbjudas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och utveckling av sina skapande förmågor. Det behöver förtydligas utifrån ett funktionshinderperspektiv. Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet ska förbättras och det ska vara integrerat i de ordinarie verksamheterna i kulturområdet. Landstingets kulturutbud ska i högre utsträckning utformas på ett sätt som gör dem tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Människor med funktionsnedsättning i alla åldrar ska vara fullt delaktiga i samhället och få ta del av det kulturutbud som finns. Det funktionshinderspolitiska arbetet ska inriktas särskilt på att identifiera och undanröja hinder mot full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning.

Regeringen har beslutat om en strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken i Sverige 2011-2016. Tre delmål ska uppnås under perioden 2011-2016. Samtliga kulturinstitutioner inom teater-, dans-, musik-, litteratur-, biblioteks-, musei- och utställningsområdena som får statsbidrag ska:

- ha en handlingsplan för ökad tillgänglighet senast 2013.
- ha åtgärdat enkelt avhjälpna hinder (bör inte verka i lokaler där enkelt avhjälpna hinder inte åtgärdats) senast 2016.
- ha webbplatser och e-tjänster som är tillgänglighetsanpassade senast 2016. Detta gäller även fria grupper m.fl. i den omfattning det kan anses skäligt.

Framgångsfaktorer

- Ett mer målmedvetet och övergripande arbete med jämställdhet och integration ska påbörjas under planperioden.
- Uppföljning och analys av hur arbetet med jämställdhet och integration sker och vad det har för effekter ska utvecklas.
- En övergripande jämställdhetspolicy ska tas fram under planperioden med Landstingets Dalarnas likabehandlingsprogram som grund. Policyn ska vara ett politiskt antaget dokument och den ska kopplas till Dalarnas regionala kulturplan. Policyn ska vara styrande för all Landstingsfinansierad kultur.
- En representant från Kultur- och bildningsförvaltningen finns med i Dalarnas minoritetsråd som ska vara rådgivande i arbetet med att införliva minoriteternas rättigheter i samhället.
- En plan tas fram för att införliva minoriteternas rättigheter inom kultur och bildning under planperioden.
- Uppföljning och analys av hur minoritetsarbetet sker och vad det har för effekter ska utvecklas.
- Kultur och bildning ska lyftas fram i ett hälsofrämjande syfte. Dalarnas kommuner ska vara involverade i arbetet. Seminarier och workshops är en del i arbetet.
- Dalarnas regionala kulturplan ska kopplas till landstingets folkhälsost strategi.
- Folkbildningen, kulturskaparna, Länsstyrelsen i Dalarna, Region Dalarna och hembygdsrörelsen är samarbetspartner i folkhälsoarbetet.

Mål: Alla ska ha lika rättigheter och möjligheter att ta del av kultur oavsett kön, etnisk och social tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder eller funktionsnedsättning.

Dalarna vidareutvecklar och förnyar sin kulturella identitet utan att förlora sin själ

Dalarna är en väv av händelser, innovationer och traditioner – i nutid, dåtid och framtid – bilden av Dalarna är välkänd, nationellt och internationellt. Dalahästen har tagit språnget från leksak och lokalt hantverk till nationell symbol för Sverige, synlig inte minst vid statsbesök och världsutställningar.

Dalarnas mångskiftande historia tar gestalt i både bondekulturens mångbottnade, blommande kulturarv och i kulturhistoriskt värdefulla industriminnen, ofta präglade av invandrade yrkesutövare och innovatörer. Dalarnas kraft som ledande kulturbärare ligger i ett öppet sinne för nya influenser, som kan stärka, utveckla och förnya kulturarvet. I det moderna Dalarna har kulturen kraft att berika individen och driva fram ny utveckling för arbete och attraktivitet. För alla som nu lever och verkar i Dalarna är kulturarvet ett redskap för att tolka och förstå vår plats i framtiden – en rottråd som ger identitet, vare sig vi är födda här eller inflyttade från andra landskap eller länder.

Nyskapande

Dalarnas kulturarv är en styrka och samtidigt ligger det en utmaning i att förnya både kulturarvet och kulturområdet i sig. Det nyskapande står i relation till det som redan finns. I många av de dialoger som har legat till grund för kulturplanen har behovet av att tänka nytt och att det ska finnas plats för nya former av kultur lyfts fram. I den framtida kulturdiskussionen behövs ett ställningstagande om vad som är nyskapande kultur. I en sådan framtida diskussion kan flera ämnen tas upp såsom:

- Nya kulturyttringar.
- Gränsöverskridande uttrycksformer och genrepplösningar.
- Nya utvecklingsmöjligheter mellan det traditionella och det nya, kopplingar mellan olika tidsperioder.
- Nya tekniker.
- Nya organisationer och infrastrukturer.
- Nya arbetssätt mellan den offentliga kulturen och det fristående.
- Nya samarbeten mellan kommuner, län/regioner och andra länder.
- Nya arbetssätt som främjar integration, jämställdhet och funktionshindrades rätt att ta del av kultur.
- Nya arbetssätt som främjar kulturens roll för samhällsutvecklingen

Barn och unga i Dalarna

Kulturens framtid skapas till stor del av de unga i samhället. Nya kulturyttringar kommer från ungas nyfikenhet och experimenterande. Därför har 126 unga mellan 14 och 26 deltagit i utformningen av planen. På frågan, Vad är kultur? svarar de att kultur är:

Alla de klassiska kulturformerna som dans, konst, musik, teater, böcker, film, litteratur, fotografi, museum, form och arkitektur. Kultur är också gamla saker, att vårda det vackra och det fula, olika religioner, när människan får chans att visa sitt estetiska skapande, allt och ingenting, traditioner, olika folkgrupper, miljöting, upplevelser, sport, skejta och parkour, vårt förflutna men även vårt nya som skateboard.

Om de fick bestämma över kulturen i Dalarna, så skulle de önska fler datorer till skolorna så att alla kan lära sig bättre, LAN, marknadsföra kulturevenemang, fler konserter, graffitiväggar, rita, sluta kalla de som bor i Dalarna för Dalmasar, mer mångkultur – andra kulturer är spännande, större festivaler, sluta med festivaler, göra bibblan större, musik är framtiden! uppleva hemslöjd, mer teater, mer konst, samarbeta med lokala teaterföreningar och skolor, större utbud på landsbygden, större utbud, ta reda på vad folk vill ha.

I remisshandlingen av kulturplanen var barn och unga remissinstans och lyfte fem punkter som de ansåg vara viktiga för ett dynamisk kulturliv i Dalarna:

- Möjligheter: Att utöva/se/höra/tala/lära/uppleva/skapa/ t ex festivaler och workshops. Tänk nytt och modernt.
- Mötesplatser: Olika åldrar har olika behov.
- Samordning: Mellan kommuner, information måste ut.
- Kulturbussen: inte bara i skolan utan på fritiden också. Ge den ett nytt namn.
- Förklara/förändra ordet kultur: Slopa fördomar och berätta om allt annat som också är kultur.

Andra konstformer

Landstinget Dalarna har inte något övergripande uppdrag att arbeta med arkitektur och design men dessa områden tangerar och är av stor vikt för Dalarnas kulturliv och därför finns de med i planen. Flertalet av landstingets kulturverksamheter samt folkhögskolor och folkbildning har på olika sätt koppling till områdena. I Dalarna finns också andra konst/kulturformer som skejtkulturen, parkour och nycirkus.

Arkitektur i Dalarna

Dalarnas landskapsbild och arkitektur förknippas gärna med röda stugor, sprungna ur en mer än tusenårig timmerbyggnadstradition. I själva verket är också Dalarnas arkitektur en enhet av mångfald. Fjällslutningarnas och skogarnas fåbodar visar byggnader av grånat, aldrig rödfärgat, timmer. Odlingslandskapet domineras av knuttimrade lador och gårdar i Falurött. De Dalabygder som tillhör Bergslagen rymmer bruksmiljöer med herrgårdar, arbetarlängor, bergsgårdar och slaggstensskimrande industribyggnader. Under 1900-talets högindustriella epok byggdes tätorter med flerfamiljshus enligt modernismens funktionella ledstjärna och egnahemsområden med olika stilideal, allmängiltiga för respektive årionde. Solitärer som Alvar Aaltos blå hus i Avesta, Peter Celsings krematorium i Ludvika och Hans Murmans liksom Städjan rundade silhuett på Idre nya bygdegård speglar öppenheten för det nyskapande djarva. Också rummen mellan husen och landskapets vägar och järnvägar påverkar arkitektoniska kvaliteter som har betydelse för alla människor.

Arkitektur ska vara en vital del av det gemensamma kulturarbetet i Dalarna. Arenor behövs för dialog och kunskapsför djupning mellan de många olika aktörerna: Kommunerna med viktig roll i översikts- och stadsplanering, Dalarnas museum och Länsstyrelsen Dalarna med bland annat byggnadsantikvarisk sakkunskap, Svenska kyrkan med kyrkorum som speglar en snart tusenårig historia och förstås entreprenörsföretagen inom hela byggsektorn. Även besöksnäringen med stark relation till bilden av Dalarna bör vara delaktig. Rådet för arkitektur i Dalarna, som bildades utifrån Dalastrategin 1996, är med sin

förankring bland arkitekter, byggmästare, fastighetsägare, stadsplanerare, byggnadsantikvarier och bildkonstnärer en resurs.

Design

I Dalarna håller människorna starkt på traditionerna och vågar samtidigt utmana dem. Det är just i brytpunkten mellan förr och nu som nya kulturformer uppstår. Många av landets mer kända designer, modeskapare och konsthantverkare bor och verkar här eller har sina rötter i Dalarna.

Kanske är det just dessa starka traditioner med dalahästar, folkdräkter, järnsmide och kurbitsmålning som den nya generationen måste förhålla sig till och revoltera mot. Men samtidigt är det ur denna ursvenska tradition som det nya och spännande växer fram. Dagens designer och konstnärer för traditionen vidare i helt andra former och uttryck. Traditionellt vävda plastmattor med rena, moderna mönster, silversmide sprunget ur det förflutna med nya former och uttryck, högklackade träskor med kurbitsar på cat-walken i Paris, dalahästar i plexiglas, silver, betong och keramik. Allt detta är modern folklöre som vuxit fram ur gammal dräkttradition. Många av länets designer arbetar också utifrån ett globalt perspektiv med t ex ett socialt och miljömedvetet engagemang.

Framgångsfaktorer

- I det mångkulturella Dalarna ska olika kulturarv samspela.
- Visa upp den höga kvalitet och mångfald som finns inom kulturmiljöer och kulturarvet.
- Kulturmiljön har betydelse för utvecklingen av attraktiva boende- och livsmiljöer.
- Design och formgivning har en stor utvecklingspotential i Dalarna
- Dalarnas väv av händelser, innovationer, traditioner - i nutid, dåtid och framtid är en utvecklingspotential.
- Tillsammans med föreningar med uppdrag för design och arkitektur kan en mer formulerad samverkan igångsättas.
- Ta till vara barns och ungas tankar och idéer för utveckling av kulturen i Dalarna.

Mål: Kulturarvet, både det fysiska och immateriella ska bevaras, utvecklas och förnyas.

Dalarnas kultur ska fortsatt låta sig berikas av de mångkulturella flöden som kommer med nya svenskar.

Kreativa och otraditionella miljöer för kultur

Kulturens mötesplatser

Landstingets kultur- och bildningsverksamheter är resurser för bildning, kreativitet och nyskapande, och bidrar till att skapa mötesplatser både för små och stora kulturella sammanhang. Kulturella mötesplatser finns också utanför institutionerna. Kulturens mötesplatser ger möjlighet till delaktighet, upplevelser och egen kreativitet. Nya kreativa miljöer uppstår med stöd av den digitala tekniken. Operaföreställningar sänds direkt från Metropolitan i New York till mindre orter som t ex Vansbro, Idre och Smedjebacken. Unga konstnärer och kreatörer skapar verk för mobiler och surfplattor som snabbt når sin mottagare någon helt annanstans i världen. I nya kombinationer av tillgängliga resurser och nya förutsättningar skapas något nytt. Kreativa processer är kopplade till platsens specifika uttryck, identitet och historia.

Destinationsutveckling

Under det senaste decenniet har en platsmarknadsföring blivit allt vanligare. Kommuner och län behöver både behålla och locka till sig nya invånare. Ett rikt kulturliv har länge ansetts vara av betydelse för platsmarknadsföringen. Kulturarvet laddar Dalarna med en fantastisk potential för kulturturism och destinationsutveckling med både svenska och utländska gäster. Dalarnas kulturarv är en hjärtpunkt i hela Sveriges besöksnäring. Människor idag ställer ett högre krav på en god livsmiljö och livskvalitet. Under några årtionden har cultural planning använts för att fånga och beskriva "platsens själ" som bygger på medborgarnas tankar och idéer. Målet är att hitta det unika med en plats/region och utveckla det för att på så sätt växa. Cultural planning har framkommit ur behovet av att utveckla samhällsplaneringen genom kulturella perspektiv och har därmed blivit en utvecklingsplanering som förutsätter en helhetssyn.

Industrimiljöer

Dalarna äger en rikedom i alla de historiska industrimiljöer, som länge stått oanvända, men som nu hunnit ikapp den nya tiden och funnit en ny form. De är alla exempel på kulturella mötesplatser som har specifika uttryck, identiteter och en historisk prägel och har kopplat detta till nutiden. Goda exempel är: Verket och Avesta Art - den gamla järnbrukshyttan i Avesta, Meken - valsverkets gamla mekaniska verkstad i Smedjebacken, Magasinet Falun - ett kreativt laboratorium. Ekomuseum Bergslagen, Tuna Hästbergs äventyrsgruva och Dalhalla – ursprungligen ett gammalt kalkbrott i Rättviksskogarna som har förvandlats till en storslagen musikarena av internationella mått. En av de mäktigaste industrihistoriska miljöerna i världen är Falu gruva som, tillsammans med Falu stad och det omgivande bergslandskapet, är världsarv, utnämnt av UNESCO år 2001. Redan på 700-talet förekom gruvdrift i Falun, och på 1600- och 1700-talen kom 70 procent av västvärldens hela kopparslagning från Falun. Verksamheten här har starkt påverkat utvecklingen av hela Sveriges ekonomi, infrastruktur, logistik, lagstiftning, sjukvård och socialpolitik. Idag är gruvan en av Dalarnas största turistmagneter med ca 250 000 besökare varje år. Världsarvet Falun drivs av en privat stiftelse.

Arkeologi

Arkeologiska fynd kan bli bryggor mellan människor från olika epoker och mellan människor här och nu som kommer från olika kulturer och världsdelar. Kulturarv från svunnen tid väcker frågor om liv och civilisation i samma tid på en annan kontinent. Parallella historier flätas samman, skapar samtal och samhörighet mellan medmänniskor som nu ska samexistera i Dalarna. I Dalarna finns 32 000 platser med forn- och kulturminnen som slaggvarpar, gravar, boplatser som speglar de 10 000 år det har bott människor i Dalarna. Dalarnas museum ger råd om inventeringar och undersökningar av fornlämningar och bemöter allmänhetens frågor.

Hembygdsrörelsen

I skiftet mellan bondeland och industrisamhälle växte hembygds- och hemslöjdsrörelserna fram för att värna traditioner och ta tillvara miljöer. Några av landets första hembygdsföreningar bildades i Dalarna med start i Bjursås 1907 och under följande årtionden invigdes en lång rad hembygdsgårdar. Idag förvaltas Dalarnas agrara kulturarv i stor utsträckning av familjer och hembygdsföreningar. Dalarnas museum, med rötter i Dalarnas Fornminnesförening från 1862, når med sin rådgivning ut till människor i hela Dalarna och kan uppmuntra och stärka bl.a. byggnadsvård.

Kulturmiljö

Begreppet kulturmiljö rymmer helheter, där fysiska minnen berättar om människors verksamheter – bebyggelse, infrastruktur, anläggningar i form av trädgårdar, åkerarealens arrondering, gårdesgårdar och mycket mer. Dalarna har nu 129 kulturmiljöer som är klassade som riksintresse. Det statliga kulturmiljöanslaget fördelas av Länsstyrelsen Dalarna med inriktning på utveckling och nytta för en bred allmänhet. Länsstyrelsen är också beslutande i lagen om kulturminnen som skyddar byggnadsminnen, fornlämningar och kyrkliga kulturminnen. Statens kyrkoantikvariska ersättning fördelas av Svenska kyrkan i vårt stift. Dalarnas museum svarar för kunskapsuppbyggnad, rådgivning gentemot enskilda, kommuner och företag samt förmedling genom bl a utställningar i museet och medverkan runt om i Dalarna. Varje kommun har en nyckelroll genom beslut om fysisk planering, rådgivning i samband med bygglov m m och förvaltning av kulturmiljöer i egen ägo.

Framgångsfaktorer

- Kreativa miljöer inspirerar till eget skapande och ger konst och kultur nya dimensioner
- Övåntade kulturmöten kan skapa nya konstnärliga och kulturella uttryck
- Kulturhistoriskt värdefulla industrimiljöer ska bevaras och få nytt innehåll.
- Nya mötesplatser för kultur skapar tillhörighet och möjligheter för besöksnäringen.
- Nya kreativa miljöer uppstår med digital teknik.
- Mötesplatser, fysiska och digitala ska vara tillgängliga för alla.

Mål: Kulturella mötesplatser, fysiska såväl som digitala, ska utvecklas.

Kultur skapar regional utveckling

Det attraktiva Dalarna

”Regional attraktivitet handlar om en helhet. En attraktiv livs- och boendemiljö, attraktiva arbeten och goda förutsättningar för företagande bidrar samantaget till att människor och företag väljer Dalarna framför andra regioner ...

... Det är väsentligt för ett kreativt samhälle att bejaka olikheter och se dem som tillgångar. Kunskap, kultur och upplevelser är här betydelsefulla drivkrafter. Såväl kulturens spets som den breda amatörverksamheten bidrar till en kreativ miljö. Genom att ta vara på den samlade styrkan i hela det rika kulturarvet, det konstnärliga nyskapandet, det framstående idrottslivet och de många människornas kulturella uttryck kan Dalarnas attraktionskraft ytterligare öka.”

(ur fördjupat underlag till Dalastrategin)

Kulturella och kreativa näringar, KKN

I Dalarna står kulturella och kreativa näringar, inklusive besöksnäringen, för närmare åtta procent av sysselsättningen. Företagen inom denna näringssektor ska ges samma utvecklings- och finansieringsmöjligheter som andra företag. De fria kulturskaparna med sitt professionella utövande bidrar till att skapa ett kreativt samhälle och är en grundförutsättning för företagande och för KKN.

Dalarna har en stark historisk grund att stå på vad gäller kulturella och kreativa näringar. Förståelsen för näringarnas betydelse har ökat, vilket också betonas i många av kommunernas tillväxtplaner. Kulturella och kreativa näringar integreras i gängse strukturer, vilket borgar för långsiktighet. Flera aktörer och verksamheter arbetar strategiskt inom KKN, som Pop och rockutbildningen BoomTown eller Magasinet i Falun som länkar samman kultur, samhälle och näringsliv. Andra verksamheter som arbetar med KKN är Avesta Art, Hemslöjdsförbundet med Sätergläntan, Film i Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna.

Dalarna har tagit fasta på utvecklingen av kulturella och kreativa näringar genom projektet KKN Dalarna som drivs av Region Dalarna sedan 2008, Landstinget Dalarna är medpart. Projektet bevakar bl a via Central Sweden EU:s programperiod 2014–2020 där KKN föreslås få ett större utrymme än tidigare, med stärkt finansiering och en betoning på kultur, kreativitet och innovation. Exempel på modeller för att skapa hållbara företag är kluster och affärsdrivande nätverk inom IT-lösningar, musik, film, events, hantverk och design, socialt företagande för långtidsarbetslösa kulturarbetare, kooperativ och ung företagsamhet på gymnasiet estetprogram. Kulturens koppling till idrott och Kulturens betydelse för besöksnäringen är kommande utvecklingsområden.

Utbildning/affärsutveckling

I Dalarna kan kreatörer lära sig om entreprenörskap på Leksands folkhögskolas utbildning ”Kreativt entreprenörskap”. Stiftelsen Teknikdalen i Borlänge driver inkubatorsverksamhet i Dalarna och satsar på spel, film och populärmusik. Kursen ”Konstens betydelse för hälsan” på Högskolan Dalarna var ett sätt att bredda kompetensområdet för kulturverksamma.

Inför framtiden

Nyckeln till utveckling av KKN i framtiden är att stödja skapande processer som redan pågår. Det offentliga kan inte själva skapa en kreativ miljö. Kulturdriven utveckling kommer från medborgarna i allmänhet och de professionella kulturskaparna i synnerhet. Det krävs också kunskap om den ofta komplexa underliggande dynamiken i denna kulturprocess. Vi behöver utveckla indikatorer för regional och kulturell utveckling som kan visa på effekterna på satsningar inom KKN.

Besöksnäringen

Dalarna har alltsedan slutet av 1800-talet en lång tradition av att koppla besöksnäringen till kulturyttringar. Då fanns det ett stort intresse för den folkliga kulturen och hantverksskickligheten, och den hittades i Dalarna. Konstnärer från Europa kom hit för att inspireras. Turister började resa till Dalarna där bönderna och dåtidens entreprenörer omedelbart såg en inkomstkälla.

Ett brett och kvalitativt kulturutbud lockar besökare till Dalarna. Många av de kulturarrangemang som finns i Dalarna är också beroende av de besökare som kommer till Dalarna. Ett bra samarbete mellan besöksnäringen och kulturlivet har betydelse för båda parter och utvecklar kulturlivet och besöksnäringen. Här lever tradition och förnyelse sida vid sida. Nya kulturformer växer fram; modern design, nyskapande arkitektur, musikfestivaler, samtidskonst i oväntade miljöer.

Idag är Dalarna Sveriges tredje största besöksdestination efter storstadsregionerna Stockholm och Göteborg. Besökare till Dalarna genererar drygt 12 miljoner övernattningsnätter per år (hälften kommersiella och hälften icke kommersiella). Omräknat till personer blir det ca 6 miljoner besökare. Övernattande och besökande gäster i Dalarna omsatte drygt 5,1 miljarder kronor 2011 och detta gav upphov till sysselsättning för 5 275 personer.

Region Dalarna ansvarar för besöksnäringen på regional nivå.

Kultur och folkbildning som hälsofrämjare

Landstinget Dalarna skriver i folkhälsostrategin att kultur och bildning bidrar till stärkt demokrati och ökad gemenskap och därför är en investering för tillväxt och utveckling i Dalarna. Uppdraget att stärka kulturens och bildningens roll inom folkhälsoarbetet finns idag i Landstingsplanen. Kulturens generella betydelse för hälsa och välbefinnande för den enskilde och för Dalarnas invånare behöver lyftas fram.

Framgångsfaktorer

- Den regionala kulturplanen ska vara en del av den regionala utvecklingsstrategin
- Ta vara på kulturens attraktionsvärde och tillväxtpotential för besöksnäringen
- Öka och utveckla företagandet inom kultursektorn.
- Arbeta för samverkansformer mellan andra branscher och kulturella och kreativa näringar
- Utveckla internationella samarbeten som bidrar till kvalitet och förnyelse och som stärker bilden av Dalarna.
- Samarbeta med Högskolan Dalarna för att utveckla forskning och analys inom kulturområdet.
- Kulturens egenvärde bidrar till en stimulerande livsmiljö för Dalarnas medborgare.
- Kultur och folkbildning bidrar till stärkt demokrati och ökad gemenskap och är därför en investering för tillväxt och utveckling i Dalarna.
- Folkbildningen har stor betydelse för det livslånga lärandet och höjer utbildningsnivån samt underlättar för unga att etableras i samhället.

Mål: Kulturens och folkbildningens roll som hälsofrämjande ska lyftas fram i den regionala utvecklingen.

Kulturens och folkbildningens roll för att öka delaktighet och engagemang i samhället ska lyftas fram i den regionala utvecklingen.

Kultur ska vara en kraft i att främja regional utveckling i samverkan med näringsliv och besöksnäring.

Kultur ska vara en positiv kraft i miljöarbetet.

